

32001F0220

2001 3 22

EUROPOS BENDRIJŲ OFICIALUSIS LEIDINYS

L 82/1

TARYBOS PAMATINIS SPRENDIMAS
2001 m. kovo 15 d.
dėl nukentėjusiųjų padėties baudžiamosiose bylose

(2001/220/TVR)

EUROPOS SĄJUNGOS TARYBA,

atsižvelgdama į Europos Sąjungos sutartį, ypač į jos 31 straipsnį ir 34 straipsnio 2 dalies b punktą,

atsižvelgdama į Portugalijos Respublikos iniciatyvą ⁽¹⁾,

atsižvelgdama į Europos Parlamento nuomonę ⁽²⁾,

kadangi:

- (1) Pagal Tarybos ir Komisijos veiksmų planą kaip geriausiai įgyvendinti Amsterdamo sutarties nuostatas dėl laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės, ypač jo 19 punktą ir 51 punkto c papunktį, per penkerius metus nuo Sutarties įsigaliojimo atliekant lyginamąjį kompensacijos nukentėjusiesiems schemų tyrimą ir įvertinant veiksmų ėmimosi Europos Sąjungoje tinkamumą turėtų būti išnagrinėtas paramos nukentėjusiesiems klausimas.
- (2) 1999 m. liepos 14 d. Komisija Europos Parlamentui, Tarybai ir Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui pateikė komunikatą, pavadintą „Nukentėjusieji nuo nusikaltimų Europos Sąjungoje: pamąstymai dėl normų ir veiksmų“. 2000 m. birželio 15 d. Europos Parlamentas priėmė rezoliuciją dėl Komisijos komunikato.
- (3) 1999 m. spalio 15-16 d. Tamperėje posėdžiavusios Europos Vadovų Tarybos išvadose, ypač jų 32 punkte, nurodoma, kad turėtų būti parengtos minimalios nukentėjusiųjų nuo nusikaltimų apsaugos normos, ypač dėl nukentėjusiųjų galimybės kreiptis į teismą ir jų teisės į žalos atlyginimą, įskaitant teismo išlaidas. Be to, turėtų būti parengtos nacionalinės programos finansuoti viešąsias ir nevyriausybinės priemonės dėl pagalbos ir apsaugos nukentėjusiesiems.
- (4) Valstybės narės turėtų suderinti savo įstatymus ir kitus teisės aktus tiek, kiek reikia siekiant suteikti

nukentėjusiesiems nuo nusikaltimų aukšto lygio apsaugą, kurioje valstybėje narėje jie bebūtų.

- (5) Į nukentėjusiųjų reikmes turėtų būti atsižvelgiama ir jais rūpinamasi visapusiškai ir kompleksiskai, vengiant dalinių ar nenuoseklių sprendimų, galinčių sukelti antrinę persekiojimą.
- (6) Dėl to šio pamatinio sprendimo nuostatos yra skirtos ne vien tik nukentėjusiojo interesams nagrinėjant baudžiamąją bylą. Jos taip pat aprėpia tam tikras priemones, kuriomis siekiama padėti nukentėjusiesiems prieš baudžiamosios bylos nagrinėjimą arba po jo ir kurios galėtų sušvelninti nusikaltimo padarinius.
- (7) Nukentėjusiesiems nuo nusikaltimų padedančios priemonės, ypač nuostatos dėl kompensacijos ir tarpininkavimo, nėra susijusios su susitarimais pagal civilinio proceso teisės normas.
- (8) Reikia suderinti nukentėjusiųjų padėčiai ir pagrindinėms teisėms taikomas normas ir praktiką, ypač atsižvelgiant į teisę reikalauti pagarbos jų orumui, teisę teikti ir gauti informaciją, teisę suprasti ir būti suprastam, teisę į apsaugą įvairiose proceso stadijose ir teisę gauti jiems skirtą išmoką, dėl to, kad jie gyvena ne toje valstybėje narėje, kurioje buvo padarytas nusikaltimas.
- (9) Tačiau šio pamatinio sprendimo nuostatos nenumato valstybėms narėms pareigos užtikrinti, kad nukentėjusieji būtų traktuojami kaip lygiaverčiai proceso dalyviai.
- (10) Svarbus yra specializuotų paslaugų teikimas ir nukentėjusiųjų rėmimo grupių dalyvavimas prieš baudžiamosios bylos nagrinėjimą, jo metu ir po jo.
- (11) Asmenims, bendraujantiems su nukentėjusiais, turėtų būti teikiamas tinkamas ir pakankamas parengimas, nes tai yra svarbu ir nukentėjusiesiems, ir siekiant proceso tikslų.
- (12) Valstybėse narėse turėtų būti naudojamos arba prie teisingumo sistemos esamos, arba grindžiamo nukentėjusiųjų rėmimo grupių tinklu kontaktinių asmenų tinklo susitarimai,

⁽¹⁾ OL C 243, 2000 8 24, p. 4.

⁽²⁾ 2000 m. gruodžio 12 d. pateikta nuomonė (dar nepaskelbta Oficialiajame leidinyje).

PRIĖMĖ ŠĮ PAMATINĮ SPRENDIMĄ:

1 straipsnis

Sąvokų apibrėžimai

Šiame pamatiniame sprendime:

- a) „nukentėjusysis“ - tai fizinis asmuo, patyręs žalą, įskaitant kūno sužalojimą ar psichinę traumą, emocinį sukrėtimą ar ekonominius nuostolius tiesiogiai dėl veikimo ar neveikimo pažeidžiant valstybės narės baudžiamąjį įstatymą;
- b) „nukentėjusiųjų rėmimo organizacija“ - valstybėje narėje teisėtai įsteigta nevyriausybinė organizacija, kurios parama nukentėjusiesiems yra teikiama nemokamai ir, veikiant laikantis atitinkamų sąlygų, šioje srityje papildo valstybės veiklą;
- c) „baudžiamosios bylos nagrinėjimas“ suprantamas pagal taikytiną nacionalinę teisę;
- d) „procesiniai veiksmai“ yra aiškinami plačiai, įskaitant ne tik baudžiamosios bylos nagrinėjimą, bet ir nukentėjusiųjų kontaktus su bet kuria valdžios institucija, viešąją tarnybą ar nukentėjusiųjų rėmimo organizaciją dėl jų bylų prieš baudžiamąjį teismo procesą, jo metu ir po jo;
- e) „tarpininkavimas baudžiamosiose bylose“ suprantamas kaip nukentėjusiojo ir nusikaltimo vykdytojo sutarimo sprendimo paieška prieš baudžiamosios bylos nagrinėjimą arba jo metu tarpininkaujant kompetentingam asmeniui.

2 straipsnis

Pagarba ir pripažinimas

1. Kiekviena valstybė narė užtikrina, kad nukentėjusiesiems priklausytų realus ir prideramas vaidmuo jos baudžiamosios teisės sistemoje. Ji ir toliau visaip stengiasi užtikrinti, kad atliekant procesinius veiksmus nukentėjusieji būtų traktuojami su derama pagarba asmens orumui, ir pripažįsta nukentėjusiųjų teises ir teisėtus interesus, ypač susijusius su baudžiamosios bylos nagrinėjimu.

2. Kiekviena valstybė narė užtikrina, kad nukentėjusieji, kurie yra ypač pažeidžiami, galėtų naudotis konkrečiai nustatyta tvarka, geriausiai atitinkančia jų padėtį.

3 straipsnis

Bylos nagrinėjimas ir parodymų davimas

Kiekviena valstybė narė atliekant procesinius veiksmus garantuoja nukentėjusiesiems galimybę būti išklaustiems ir duoti parodymus.

Kiekviena valstybė narė imasi atitinkamų priemonių siekdama užtikrinti, kad jos valdžios institucijos apklaustų nukentėjusiuosius tik tiek, kiek reikia baudžiamosios bylos nagrinėjimui.

4 straipsnis

Teisė gauti informaciją

1. Kiekviena valstybė narė užtikrina, kad nukentėjusiesiems nuo pat pirmojo susidūrimo su teisėsaugos įstaigomis bet kuriais

būdais, kurie jai atrodo tinkami, ir kiek įmanoma bendrai suprantamomis kalbomis visų pirma būtų prieinama jų interesų apsaugai reikalinga informacija. Tokia informacija turi būti bent susijusi su tuo, kas nurodyta toliau:

- a) tarnybomis arba organizacijomis, į kurias jie gali kreiptis paramos;
- b) parama, kurią jie gali gauti;
- c) kur ir kaip jie gali pranešti apie nusikaltimą;
- d) procedūromis po tokio pranešimo ir su tokiais procedūromis susijusiu jų vaidmeniu;
- e) kaip ir kokiomis sąlygomis jie gali gauti apsaugą;
- f) koku mastu ir kokiomis sąlygomis jiems yra prieinama:
 - i) teisinė konsultacija arba
 - ii) teisinė pagalba, arba
 - iii) kuri nors kita konsultacijos rūšis,jei i ir ii papunkčiuose numatytais atvejais jie turi teisę ją gauti;
- g) jiems keliamais reikalavimais dėl teisės gauti kompensaciją;
- h) jei jie gyvena kitoje valstybėje, ar yra kokios nors specialios jiems prieinamos priemonės savo interesams apginti.

2. Kiekviena valstybė narė užtikrina, kad nukentėjusieji, pareiškę dėl to pageidavimą, būtų informuojami apie:

- a) savo skundo rezultatus;
- b) svarbius veiksmus, leidžiančius jiems vykstant baudžiamajam persekiojimui žinoti baudžiamosios bylos nagrinėjimo dėl asmens, traukiamo baudžiamojon atsakomybėn už su jais susijusius nusikaltimus, eigą, išskyrus išimtiniais atvejais, kai tai gali pakenkti tinkamam bylos nagrinėjimui;
- c) teismo priimtą nuosprendį.

3. Valstybės narės imasi priemonių, reikalingų užtikrinti, kad bent jau tais atvejais, jei nukentėjusiesiems galėtų kilti pavojų, kai baudžiamojon atsakomybėn patrauktas arba už nusikaltimą nuteistas asmuo yra paleidžiamas į laisvę, prireikus būtų galima priimti sprendimą pranešti apie tai nukentėjusiajam.

4. Tiek, kiek valstybė narė savo iniciatyva siunčia šio straipsnio 2 ir 3 dalyse nurodytą informaciją, ji turi užtikrinti, kad nukentėjusieji turėtų teisę jos negauti, nebent jos siuntimas yra privalomas pagal atitinkamos baudžiamosios bylos nagrinėjimo sąlygas.

5 straipsnis

Informavimo garantijos

Kiekviena valstybė narė teismo proceso liudytojų ar dalyvių statusą turinčių nukentėjusiųjų atžvilgiu imasi priemonių, reikalingų kiek įmanoma sumažinti informavimo sunkumus, susijusius su atitinkamų tos baudžiamosios bylos nagrinėjimo veiksmų supratimu ir dalyvavimu juose, tokiu mastu, kad šios priemonės prilygtų priemonėms, kurių ji imasi teisiamojo atžvilgiu.

6 straipsnis

Konkreči pagalba nukentėjusiajam

Kiekviena valstybė narė užtikrina, kad nukentėjusieji galėtų gauti 4 straipsnio 1 dalies f punkto iii papunktyje nurodytą nemokamą, jei pateisintina, konsultaciją dėl jų vaidmens procesiniuose veiksmuose ir, jei tikslinga, 4 straipsnio 1 dalies f punkto ii papunktyje nurodytą teisinę pagalbą, kai jiems gali būti suteikiamas baudžiamojo proceso dalyvių statusas.

7 straipsnis

Su baudžiamosios bylos nagrinėjimu susijusios nukentėjusiųjų išlaidos

Kiekviena valstybė narė pagal taikytinas nacionalinės teisės nuostatas dalyvių arba liudytojų statusą turintiems nukentėjusiesiems suteikia galimybę, kad jiems būtų apmokėtos dėl jų teisėto dalyvavimo baudžiamosios bylos nagrinėjime patirtos išlaidos.

8 straipsnis

Teisė į apsaugą

1. Kiekviena valstybė narė nukentėjusiesiems ir prireikus jų šeimų nariams ar panašų statusą turintiems asmenims užtikrina tinkamą apsaugos lygį, ypač dėl jų saugos ir privataus gyvenimo apsaugos, kai kompetentingos institucijos mano, kad yra didelis atsakomųjų veiksmų pavojus arba turi tvirtų įrodymų dėl ketinimų įsibrauti į jų privatų gyvenimą.

2. Tuo tikslu ir nepažeisdamos šio straipsnio 4 dalies, valstybės narės garantuoja, kad būtų galima prireikus kaip teismo procesinių veiksmų imtis atitinkamų priemonių nukentėjusiųjų ir jų šeimų narių ar panašų statusą turinčių asmenų privatumui ir jų fotografijoms apsaugoti.

3. Kiekviena valstybė narė, be to, užtikrina, kad būtų išvengta nukentėjusiųjų ir nusikaltėlių kontaktų teismo patalpose, nebent baudžiamosios bylos nagrinėjimas reikalauja tokių kontaktų. Prireikus tuo tikslu kiekviena valstybė narė palaipsniui rūpinasi, kad teismo patalpose būtų specialūs laukiamieji nukentėjusiesiems.

4. Kiekviena valstybė narė užtikrina, kad tais atvejais, kai nukentėjusiuosius, ypač labiausiai pažeidžiamus, reikia apsaugoti nuo parodymų davimo viešame teismo posėdyje padarinių, nukentėjusieji teismo sprendimu gali turėti teisę duoti parodymus tokiu būdu, kuris leis šį tikslą pasiekti bet kuriomis tinkamomis priemonėmis, suderinamomis su pagrindiniais teisiniais principais.

9 straipsnis

Teisė į kompensaciją baudžiamosios bylos nagrinėjimo metu

1. Kiekviena valstybė narė užtikrina, kad nukentėjusieji nuo nusikaltamų veikų turėtų teisę per prideramą laikotarpį sulaukti nutarties dėl nusikaltėlio mokėtinios kompensacijos vykstam baudžiamosios bylos nagrinėjimui, išskyrus atvejus, kai tam tikri nacionalinės teisės aktai nustato kompensacijos priteisimą kitokiu būdu.

2. Kiekviena valstybė narė imasi atitinkamų priemonių skatinti nusikaltėlių nukentėjusiesiems sumokėti prideramą kompensaciją.

3. Jei baudžiamosios bylos nagrinėjimui nėra būtina, nukentėjusiesiems priklausantis grąžintinas turtas, areštuotas baudžiamosios bylos nagrinėjimo metu, yra jiems nedelsant grąžinamas.

10 straipsnis

Tarpininkavimas dėl bausmės skyrimo baudžiamosios bylos nagrinėjimo metu

1. Kiekviena valstybė narė siekia skatinti tarpininkavimą baudžiamosiose bylose už nusikaltimus, kuriuos ji laiko tinkamais tokios priemonės taikymui.

2. Kiekviena valstybė narė užtikrina, kad į bet kurį tokio tarpininkavimo baudžiamosiose bylose metu nukentėjusiojo ir nusikaltėlio pasiektą susitarimą galėtų būti atsižvelgta.

11 straipsnis

Kitoje valstybėje narėje gyvenantys nukentėjusieji

1. Kiekviena valstybė narė užtikrina, kad jos kompetentingos institucijos galėtų imtis atitinkamų priemonių kiek įmanoma sumažinti sunkumus, su kuriais susiduriama tais atvejais, kai nukentėjusysis gyvena ne toje valstybėje, kurioje padarytas nusikaltimas, ypač organizuojant bylos nagrinėjimą. Šiuo tikslu jos valdžios institucijos visų pirma turėtų:

- galėti spręsti, ar nukentėjusysis gali padaryti pareiškimą tuoju po nusikaltimo padarymo,
- kiek įmanoma remtis nuostatomis dėl apklausos organizavimo vaizdo konferencijos būdu ir telefonu, numatyto 2000 m. gegužės 29 d. Konvencijos dėl Europos Sąjungos valstybių narių savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose ⁽¹⁾ 10 ir 11 straipsniuose, kad būtų išklausyti užsienyje gyvenančių nukentėjusiųjų parodymai.

2. Kiekviena valstybė narė užtikrina, kad nukentėjusysis nuo nusikaltimo ne toje valstybėje narėje, kurioje jis gyvena, galėtų savo gyvenamosios valstybės kompetentingoms institucijoms paduoti skundą, jei jis negalėjo to padaryti valstybėje narėje, kurioje buvo padarytas tas nusikaltimas, arba sunkaus nusikaltimo atveju — jei jis nenorėjo to padaryti.

Kompetentinga institucija, kuriai yra pateiktas skundas, jeigu jis nepriklauso jos pačios kompetencijai, nedelsdama perduoda jį kompetentingai institucijai toje teritorijoje, kurioje nusikaltimas buvo padarytas. Skundas nagrinėjamas pagal valstybės, kurioje tas nusikaltimas buvo padarytas, nacionalinę teisę.

12 straipsnis

Valstybių narių bendradarbiavimas

Kiekviena valstybė narė skatina, plėtoja ir gerina valstybių narių bendradarbiavimą, kad sudarytų palankesnes sąlygas veiksmingesnei nukentėjusiųjų interesų apsaugai nagrinėjant baudžiamąsias bylas arba teisminę sistemą tiesiogiai siejančio tinklo, arba ryšių tarp nukentėjusiųjų rėmimo organizacijų forma.

⁽¹⁾ OL C 197, 2000 7 12, p. 1.

13 straipsnis

Specialios tarnybos ir nukentėjusiųjų rėmimo organizacijos

1. Kiekviena valstybė narė procesinių veiksmų kontekste skatina nukentėjusiųjų rėmimo sistemų, atsakingų už pirminio nukentėjusiųjų priėmimo ir paskesnės paramos bei pagalbos nukentėjusiesiems organizavimą, veikimą arba parūpindama savo viešosiose tarnybose specialiai parengtus darbuotojus, arba finansuodama nukentėjusiųjų rėmimo organizacijas.

2. Kiekviena valstybė narė skatina tokių darbuotojų ar nukentėjusiųjų rėmimo organizacijų procesiniuose veiksmuose veikimą, ypač:

- a) teikiant nukentėjusiesiems informaciją;
- b) teikiant pagalbą nukentėjusiesiems pagal jų neatidėliotinus poreikius;
- c) lydinč nukentėjusiuosius, jei reikia ir galima, baudžiamosios bylos nagrinėjimo metu;
- d) teikiant pagalbą nukentėjusiesiems jų prašymu pasibaigus baudžiamosios bylos nagrinėjimui.

14 straipsnis

Procesiniuose veiksmuose dalyvaujančių ar kitaip su nukentėjusiais bendraujančių darbuotojų profesinis rengimas

1. Per savo viešąsias tarnybas arba finansuodama nukentėjusiųjų rėmimo organizacijas, kiekviena valstybė narė skatina iniciatyvas, sudarančias sąlygas procesiniuose veiksmuose dalyvaujantiems arba kitaip su nukentėjusiais bendraujantiems darbuotojams gauti tinkamą profesinį parengimą, ypač atkreipiant dėmesį į labiausiai pažeidžiamų grupių poreikius.

2. Šio straipsnio 1 dalis yra ypač taikoma policijos pareigūnams ir praktikuojantiems advokatams.

15 straipsnis

Praktinės sąlygos dėl nukentėjusiųjų padėties vykstant procesiniams veiksams

1. Kiekviena valstybė narė remia, kad procesiniams veiksams apskritai, o ypač tose vietose, kuriose gali būti pradėtas baudžiamosios bylos nagrinėjimas, būtų laipsniškai kuriamos sąlygos siekiant užkirsti kelią nukentėjusiųjų antriniam persekiojimui ir išvengti, kad nukentėjusiesiems būtų daromas nereikalingas spaudimas. Tai ypač taikytina tinkamam pirminiam nukentėjusiųjų priėmimui ir jų padėčiai prideramų sąlygų atitinkamose bylų nagrinėjimo vietose kūrimui.

2. Taikydama šio straipsnio 1 dalį, kiekviena valstybė narė pirmiausia atsižvelgia į teismuose, policijos nuovadose, viešosiose tarnybose ir nukentėjusiųjų rėmimo organizacijose esančias sąlygas.

16 straipsnis

Teritorinis taikymas

Šis pamatinis sprendimas yra taikomas Gibraltarui.

17 straipsnis

Igyvendinimas

Kiekviena valstybė narė įteisina įstatymus ir kitus teisės aktus, reikalingus, kad būtų laikomasi šio pamatinio sprendimo:

— dėl 10 straipsnio — nuo 2006 m. kovo 22 d.,

— dėl 5 ir 6 straipsnių — nuo 2004 m. kovo 22 d.,

— dėl kitų nuostatų — nuo 2002 m. kovo 22 d.

18 straipsnis

Įvertinimas

Nuo 17 straipsnyje nurodytų datų kiekviena valstybė narė Tarybos Generaliniam sekretariatui ir Komisijai nusiunčia nuostatų, įtvirtinančių nacionalinės teisės aktuose šiuo pamatiniu sprendimu nustatytus reikalavimus, tekstą. Taryba per metus nuo kiekvienos iš šių datų įvertina priemones, kurių ėmėsi valstybės narės, kad laikytųsi šio pamatinio sprendimo nuostatų, susipažinusi su pranešimu, kurį parengia Generalinis sekretoriatas, remdamasis iš valstybių narių gauta informacija, ir Komisijos raštu pateikta ataskaita.

19 straipsnis

Įsigaliojimas

Šis pamatinis sprendimas įsigalioja nuo jo paskelbimo *Europos Bendrijų oficialiajame leidinyje* dienos.

Priimta Briuselyje, 2001 m. kovo 15 d.

Tarybos vardu

Pirmininkas

M-I. KLINGVALL